

Teatrul românesc în lume

În epoca pe care o trăim, minunata epocă începută la Congresul al IX-lea, prezența teatrului nostru peste hotare a devenit o dimensiune a politicii culturale. Turneele, invitarea regizorilor români de a pune în scenă în diferite țări, jucarea pieselor românești de către trupele străine sînt fapte curente, intrate în practică. Aproape că nu există nici un teatru românesc care să nu fi făcut un turneu peste graniță, și puțini sînt regizorii care nu au montat în teatrele străine. Numai în acest an, Teatrul „Ion Creangă” a fost pentru a doua oară în Japonia, iar Teatrul Mic, la Moscova, Atlanticul a fost traversat de Teatrul Evreiesc de Stat, de Teatrul „Ion Creangă”, de Teatrul „Nottara”, care a jucat în 1978 în Mexic, de Teatrul „Bulandra”, care a fost în Statele Unite cu **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale și cu **Elisabeta I** de Paul Foster. „**O scrisoare pierdută** merită toată atenția și concentrarea noastră” — scria Mel Gussow în „New York Times” din 5 iunie 1979, precizînd că posibilitatea de a vedea acest spectacol a fost pentru publicul american „un eveniment major”.

Asemenea succese reprezintă încununarea unei tradiții care-și are sursele încă în secolul trecut. Într-un interviu acordat cunoscutului ziarist și critic de teatru Emil Fagure, în „Adevărul” din 28 octombrie 1999, Agatha Bârsescu susține cu entuziasm plecarea Teatrului Național din București la Expoziția de la Paris, ce urma să aibă loc un an mai tîrziu, arătînd că actorii români nu sînt cu nimic mai prejos decît cei de pe alte meleaguri, ba din contră, sînt mai sensibili, mai adevărați și mai sinceri în jocul lor. Actrița, ce își cîștigase gloria pe scenele austriece și germane, nu făcea decît să întărească ideea lansată în 1891 de către Grigore Manolescu și Aristizăa Romanescu, realizatorii primului turneu românesc peste hotare.

Tot ceea ce, cu decenii în urmă, a fost doar gînd, vis, încercare soldată cu mai mult sau mai puțin succes, a devenit o realitate vie, concretă, puternică a zilelor noastre. Prin turneele întreprinse

astăzi pe cele mai îndepărtate meleaguri, din Mexic și pînă în Japonia, prin regizorii invitați să monteze în marile teatre ale lumii, prin piesele autorilor noștri care au început să intre în repertoriul unor serioase colective artistice, teatrul românesc este cunoscut ca unul dintre cele mai importante ale lumii.

Nu fac parte dintre fericiții critici care au avut prilejul să vadă cu ochii succesul unui turneu românesc, dar pe unde am trecut am fost întîmpinată de ecoul succeselor înregistrate de actorii, regizorii și autorii noștri. Nu-i voi uita niciodată pe studenții din Turku, Finlanda, care au venit la mine în ianuarie 1970, să mă roage să-i mulțumesc Ecaterinei Oproiu pentru piesa sa **Nu sînt Turnul Eiffel**, ce constituise recent unul dintre cele mai mari succese ale formației lor. În 1971, aflîndu-mă pentru cîteva luni în Republica Federală Germania, era aproape imposibil să întilnesc un om de teatru german care să nu-mi vorbească despre spectacolele noastre văzute cu diverse prilejuri sau despre montările lui Liviu Ciulei ce intraseră deja în istoria teatrului lor. Erau uimiți de arta plină de nuanțe, de sensibilitatea, fantezia și capacitatea de sugestie a interpretilor de la „Bulandra”, care fuseseră în turneu în 1970 cu **Leonce și Lena** de Georg Büchner și **Tandrețe și abjecție** de Teodor Mazilu, după cum îl admirau sincer pe Liviu Ciulei pentru rigoarea din **Moartea lui Danton** de Georg Büchner, pusă în scenă la Schiller-Theater din Berlinul apusean în octombrie 1967, pentru risipa de fantezie din **Cum vă place** de Shakespeare pusă în scenă la Göttingen, pentru originalitatea din **Macbeth** montat la Schiller-Theater în 1968, pentru sensibilitatea din **Pescărușul** de Cehov de la Schlosspark-Theater, pentru spiritul critic din **Richard al II-lea** de Shakespeare pus în scenă la Düsseldorf în 1969 și pentru ironia din **Volpone** de Ben Jonson de la Freie Volksbühne din Berlinul de Vest.

Admiratori entuziaști ai teatrului românesc, a tot ceea ce în arta noastră sce-

Piesa contemporană românească jucată cel mai des în străinătate este, probabil, Nu sînt Turnul Eiffel de Ecaterina Oproiu. În fotografie, scenă din spectacolul realizat la Landestheater Eisenach (R.D.G.) de Dieter Roth, cu Elke Münch și Wolfgang Häntsch.

nică înseamnă respect față de ideile majore ale unei piese și găsirea celor mai potrivite corespondențe între gînd și expresia sa concretă pe scenă, realism în sensul major al cuvîntului, am întîlnit și în Statele Unite, Ellen Stewart, conducătoarea cunoscutei formații „La Mama”, participaîntă în 1969 la reuniunea Institutului Internațional de Teatru cu tema **Dezvoltarea profesională a tînărului regizor**, care s-a ținut la București, m-a întîmpinat în 1975 cu cele mai sincere și calde aprecieri. „Aveți un teatru minunat” — mi-a mărturisit cu căldură marea directoare de teatru, susținătoarea celor mai îndrăznețe experimente din arta spectacolului contemporan.

Harold Clurman, unul dintre cei mai mari oameni de teatru americani, regizor, teoretician, critic cu o bogată activitate legată de Group Theatre în perioada interbelică, mi-a mărturisit la rîndul său că ține mult la teatrul românesc. Avusesese prilejul să vadă cîteva spectacole românești aflate în turneu la Paris și în Italia, considerînd că tot ceea ce facem

noi în teatru este făcut cu credință și în spirit umanist, Jonathan Levy, dramaturg legat mai cu seamă de teatrul pentru copii, se arăta cîștigat de personalitatea lui Ion Lucian și de montările Teatrului „Ion Creangă”, ce fusese în Canada, jûcînd și la Albany, în statul New York.

Bucuria nu mi-a fost deloc mică nici în 1980, cînd, aflîndu-mă pentru cîteva zile la Edinburgh, în ultima săptămină a Festivalului, am citit în programul respectivei ediții articolul semnat de Michael Billington, care își aducea aminte cu nostalgie de cele mai frumoase evenimente din capitala Scoției, pomenind la loc de frunte „subtila melancolie a spectacolului **D'ale carnavalului** de la Teatrul «Bulandra»”. Dacă în articolul lui Billington se vorbea la trecut, în schimb la Moscova, în 1984, **O noapte furtunoasă** de I. L. Caragiale, în regia lui Alexa Visarion la MHAT, și **Mobilă și durere** de Teodor Mazilu, pusă în scenă la Teatrul „Gogol” de Horea Popescu, erau realități ale stagiunii, spectacolele de succes ce întruneau sufragiile publicului, entuziasmat de arta marelui Caragiale și de cea a scriitorului zilelor noastre, dar mai ales de talentul și fantezia celor doi regizori.

Este aproape imposibil, într-un singur articol, să fie enumerate turneele teatrelor noastre din ultimii douăzeci și doi de ani, pentru că nu există țară europeană în care să nu fi jucat un colectiv artistic și nu există an în care un regizor să nu fi pus în scenă un spectacol pe o scenă străină. În Israel au lucrat cu mult succes Cătălina Buzoianu, Dinu Cernescu, Silviu Purcărete; în Uniunea Sovietică, Valeriu Moisescu, Mircea Cornișteanu, Horea Popescu, Alexa Visarion; în Ungaria, Harag György, Dinu Cernescu, Alexandru Tocilescu, Dan Micu; în Polonia, Cătălina Buzoianu, Călin Florian; în Republica Democrată Germană, Sorana Coroamă-Stanca, Nicoleta Toia ș.a.m.d.

În intrarea teatrului nostru în universalitate, situez însă în prim-plan interpretarea pieselor românești pe scenele străine. Prezența în repertoriul teatrelor străine a unei piese românești nu înseamnă numai pătrunderea în spiritualitatea realizatorilor spectacolului a ideilor și poeziei cuprinse în text, ci și cunoașterea de către spectatorii țării respective a specificului nostru național, a vieții, gîndurilor și sentimentelor noastre.

S-au obținut succese și în acest domeniu, în centrul atenției aflîndu-se opera lui I. L. Caragiale, jucată pe aproape toate continentele. Pe numeroase scene europene, ba chiar și în Statele Unite,

s-a jucat **Nu sint Turnul Eiffel** de Ecaterina Oproiu. Sint cunoscute piesele lui Marin Sorescu — **Matca**, jucată la Geneva și în Finlanda, **Iona**, pusă în scenă la Paris și în Statele Unite, **Pluta Meduzei** ș.a.m.d., Horia Lovinescu, la rîndul său, este un autor bine cunoscut peste hotare. **Citadela sfărîmată** s-a jucat în Statele Unite ale Americii; **Moartea unui artist**, în Uniunea Sovietică și în Bulgaria; **Hanul de la răscruce**, în Uniunea Sovietică, la fel și **Febre**, **O casă onorabilă** a cunoscut aprecierea spectatorilor din Cehoslovacia și Grecia, iar **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă**, publicată în **Il Drama**, a fost la rîndu-i prezentă pe numeroase scene străine.

„Există (în dramaturgia noastră — n.n.) un sens adînc al solidarității umane ca o replică dată dramaturgiei disperării, încarcerării omului, imposibilității de a comunica” — scria Alexandru Balaci, în revista „Teatrul” nr. 3/1974, explicînd prin ce s-a singularizat reprezentarea la Florența a **Opinii publice** de Aurel Darranga, față de alte piese. Într-adevăr, acest protest împotriva izolării, disperării definește dramaturgia noastră. **Opinia publică**, plină de ironie, dar și de încredere în omul simplu, a fost jucată la Moscova, la „Malaia Bronnaia”, la Leningrad, într-o excepțională viziune regizorală datorată lui Gheorghe Tovstonogov, la Berlin, la Teatrul „Maxim Gorki”, în regia lui Karl Gaussauer, la Cottbus, la „Elbe Elster Theater” din Wittenberg etc.

În 1977, cînd am fost la Bagdad, conducătorul Grupului Modern de Teatru din capitala Irakului mi-a vorbit cu multă mîndrie despre faptul că la teatrul lor s-a jucat **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale, iar în 1982, la Tașkent, directorul teatrului uzbek aștepta cu nerăbdare premiul comediei **Fata Morgana** de Dumitru Solomon, convins fiind că se va bucura de un deosebit succes.

S-au jucat pe scenele străine piese de Paul Everac, Dumitru Radu Popescu, Romulus Vulpescu, Ion Băieșu, Dumitru So-

lomon, Theodor Mănescu, Dina Cocea, Teodor Mazilu. Dintre clasici, în afara comediilor lui I. L. Caragiale, au fost reprezentate cu succes lucrări de Tudor Mușatescu, Mihail Sebastian, G. Ciprian. **Zamolxe** de Lucian Blaga a fost montată de Dinu Cernescu și în Olanda și la Budapesta. Cu toate aceste succese, consider că nu s-a făcut încă suficient pentru promovarea pieselor noastre peste hotare.

Un mesager dintre cei mai buni este fără îndoială turneul cu piesele autohtone, dovada vie, emoționantă a viabilității lor scenice.

În ciuda faptului că opera lui Caragiale era deja cunoscută în lume, turneul Teatrului „Bulandra” din 1971 de la Edinburgh a dezvăluit calitățile excepționale din **D'ale carnavalului** publicului anglo-saxon. În toate cronicile semnate cu acest prilej de către Henry Hewes în „Saturday Revue”, Cordelia Oliver în „Manchester Guardian”, Allan Wright în „The Scotsman”, Michael Billington, cel care va păstra și peste ani amintirea spectacolului ș.a.m.d., se vorbește despre o adevărată revelație, revelația unui mare dramaturg. Forța de convingere și demonstrație a unui spectacol este incomparabil mai mare decît aceea a unui text care ajunge la un om de teatru străin, de cele mai multe ori, poate, într-o traducere destul de aproximativă.

Ce mesageri pot fi mai buni pentru piesele noastre decît actorii români recunoscuți pentru talentul, sensibilitatea, atenția acordată nuanțelor, modul de a traduce în imagine vie și emoționantă cele mai frumoase mesaje de pace, umanitate și înțelegere între oameni?

Teatrele noastre, oriunde au fost, au fost considerate de toți cei care le-au văzut spectacolele ca adevărați ambasadori ai umanismului, frumosului și adevărului, iar piesele noastre jucate pe scenele străine, chintesențe ale poeziei și apeluri către înțelegere și comunicare între oameni.

Ileana BERLOGEA